

Kollamacılık-Himayecilik

Horst Unbehaun, *Türkiye Kırsalında Kliyalizm ve Siyasal Katılım, Datça Örneği: 1923-1992*,
çev. Mehmet Öztürk, Ütopya Y., Ankara, 2006, 463 s.

Müfit GÜNAY 

Osmanlı sisteminin neliği ve Cumhuriyet'in oluşturduğu kopuşun niteliği üzerine birçok disiplinde çalışma yapılmış olmakla birlikte, sosyo-ekonomik yapılanma ile siyasal koşulların uyarlanması, kısa ifadesiyle Osmanlı dönemindeki himayecilik ilişkilerinden “modernleştirilmiş” kliyalizme geçişin incelenmesi, herhalde günlük geçim dünyasıyla siyasal örgütlenme ve katılımın kesiştiği noktayı irdelediği için, bu konunun tam odağından yakalanmasına elverişli bir araştırma alanı sunmaktadır.

Horst Unbehaun'un 1994 yılında Almanca olarak yayınlanan eseri, özgünlüğü ile kapsamına bakarak gecikmiş bir biçimde, on bir yıl sonra Türkçe'de yayınlandı. Eser, Bamberg Üniversitesi Türkoloji Bölümü mezunu Unbehaun'un aynı üniversitede Çağdaş Şark Araştırmaları'nda yaptığı doktora çalışması. Unbehaun, gerek siyaset-sosyoloji kavramsal çerçevesi, gerek Osmanlı mirasından başlayarak 1992 yılına kadar bütün Cumhuriyet tarihini de kapsayan sürenin siyasal tarihi konularındaki vukufunu, özel olarak Datça bilgisiyle birleştirebilmiş. Datça'nın toplumsal yapılanması ve bu yapılanma içinde siyasal örgütlenme ve katılımın tek parti, DP dönemlerinden Özal dönemine kadar geçirdiği değişimleri saptayabildiği “saha bilgisi”yle, kuram ve olgunun birlikteliğini yakalamak/sınamak, buradan sonuçlar çıkarmaya çalışmak gibi bilimsellikten gerçekten bekleneni veren bir çalışma ortaya koyabilmiş.

Unbehaun'un, bilimsel çerçeve ve yöntemini kişisel gözlemleriyle beslediği ve sınıadığı anlaşılın Datça örneği üzerinde yaptığı bu araştırmasının sonuçlarının, haklı olarak Türkiye'nin diğer yerel ve bölgesel ilişkilerinde ne derecede geçerli olabileceğini sormakta ve başka örneklerin de “benzer şekilde planlanmış ve içerisinde muhtemelen

Horst Unbehaun

TÜRKİYE KIRSALINDA KLIYENTALİZM ve SİYASAL KATILIM

Datça Örneği: 1923 - 1992



başka yöntemlerin de kullanıldığı araştırmalarla incelenmesinin gerektiği” şeklinde yanıtlasa da Datça ilçesinin sosyal-siyasi tarihinin en azından Batı Anadolu’daki birçok ilçeyle benzerlik gösterdiğini de belirtmektedir: “Gele- neksel himayeciliğin ortadan kalkması ve kliyentalizme geçiş sonucunda meydana gelen ve buralarda anlatılan gelişmeler birçok ögesiyle bazen öyle karakteristik olmaktadır ki, bu süreçler herhalde sos- yal ve ekonomik coğrafya açısından benzer şekilde yapılmış diğer bölgelerde, belki biraz zaman farkıyla, fakat neredeyse aynı şekilde geçmiş olabilir. Fakat doğurduğu sonuçlarla birlikte, burada Datça örneğinde anlatılan turizm gelişmesinin Ege ve Akdeniz kıyısı boyunca birçok belde için karakteristik bir gelişme olduğu su götürmez bir gerçektir.”

Özal dönemi, iktisat politikaları açısından bilim adamlarımızca incelenmiş ve incelenmekte olmakla birlikte, siyasi tarihimizde Menderes’ten sonra bir “rahmetli” daha oluşmasının nedenleri yeterince incelenmiş değildir ve bilim dünyasının saptamaları ile kamuoyunun belleği arasındaki farklılaşmanın bir düğüm noktası daha oluşmuştur. Unbehaun’un araştırması, kavramsal çerçevesi gereği, tarihçilerin fazla yakınlıktan dolayı uzak durdukları bu dönemi de sosyolojik ve siyasi katılım temellerinde konu etmesiyle, önemlidir. Özal ekonomi politikasının devlet-belediye, merkez-taşra ilişkileri açısından işleyişinin ve hukukun bu ilişkilerin aracı olmasının açık tablosu, siyasi ortamımızı belirleyen altyapının anlaşılması açısından, makro ölçekli çalışmalardan daha işlevseldir.

1984’te 152 belediye başkanının, başka partilere kaynak ayırmayacağını “eli kolu bağlı belediye başkanı ister misiniz?” sloganıyla afişlere taşıyan ANAP’a geçmesi olağan karşılanırken, yerel yönetim, sivil toplum, siyasallaşma, halk katılımı, siyasi bilinç, özgür irade, demokratikleşme kavramlarının siyasetçiler ve “halk” tarafından siyaseten kullanımı ile, birçok sosyal araştırmacının bu kavramların “gerçekleşmesi”ni kavrayamadan ürettikleri çalışmalarında görülen kaymalara, Batı’da üretilmiş kuramsal çerçeveleri Türkiye’ye uyarlama cehdine giren şabloncu eğretilmelere bakarak, Unbehaun’un çalışmasının, evrensel bilim/ insanlık adına, iki anlamıyla da moral yükseltici olduğunu söyleyebiliriz.